

активізує ірраціональні сфери їх свідомості. Першочергово це стосується молодих людей, якімають низьку самооцінку, у яких відсутня сильна стійка мотивація в житті. Особливе занепокоєння викликає факт зростання немотивованої агресії та відсутність визначених моральних орієнтирів. А засилля різного ґатунку фільмів про подвиги «сучасних героїв» нав'язує молоді норми та принципи моралі, заснованої на культурі насильства, жорстокості, бездуховності, егоїзму.

Безумовно, на даному етапі розвитку неможливо ізолювати молоду людину від використання таких ресурсів, але потрібно сформувати шляхи нейтралізації негативного впливу. Важливу роль у цьому процесі буде відігравати родина, яка зможе правильно зорієнтувати молоду особистість у цих інформаційних потоках, а також держава, яка, однозначно, повинна контролювати законність інформації та її зміст. Попри все, вмиле використання можливостей засобів масової інформації може сприяти розвитку гармонічної, врівноваженої та освіченої людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Почепцов Г. Г. Информационные войны. К.: Ваклер, 2003. 658 с.
2. Психологічні чинники впливу ЗМІ на формування особистості сучасної молоді / Л. М. Король, С. М. Максимець // Наука і освіта. 2014. № 5. С. 157-162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2014_5_30
3. Розенберг Н. В. Влияние средств массовой информации на способ жизни молодежи. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-sredstv-massovoy-informatsii-na-obraz-zhizni-molodezhi/viewer>
4. Соломатіна Л. П. Феномен Інтернет-залежності молоді. Болонський процес: шляхи до мобільності студентів, академічного та адміністративного персоналу в рамках загальноєвропейського простору вищої освіти: матеріали IV Міжнародної наукової конференції, 18-21 травня 2005 р., м. Судак. К.: МАУП, 2005. С. 269-279.
5. Степанов В. Ю. Вплив засобів масової інформації на свідомість молоді. URL: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/ku/kultura38/08.pdf

РОЗДІЛ 3 ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЦІННІСНИХ ПАРАМЕТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ В ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ САМОСВІДОМОСТІ НАРОДУ ЗА П.КАПТЕРЄВИМ

Вікторія ВОРОЖБИТ-ГОРБАТЮК, Наталія БОРИСЕНКО

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Сьогодні культурно-історичного розвитку українського народу позначене девальвацією ціннісних орієнтирів. Критичне осмислення минулого допоможе окреслити надбання теорії, використати переваги історико-педагогічного дискурсу в сучасних виховних практиках. Наразі вузловим аспектом ціннісних орієнтирів виховання дітей і молоді є проблема узгодженості ціннісних установок та пізнавальних компонентів у діях учителів, урядовців та здобувачів усіх рівнів освіти.

Розглядаючи різні підходи до проблеми виховних цінностей в історико-педагогічній науці, ми відмітили важливість поглядів окремих особистостей – вчених, філософів, просвітників, педагогів на формування аксіологічних пріоритетів виховання. Серед історичних постатей виразною є П. Каптерев. Просвітник, педагог, критик історії педагогіки, він писав про те, що кожен діяч, вступаючи у педагогічний процес, формулює свої вимоги,

погляди, своє світорозуміння, внаслідок чого створює своє коло ідей, свою духовну атмосферу, що надає особливого вигляду і характеру усій педагогіці досліджуваного періоду [3, с. 34]. Це важливо враховувати в розробленні проблематики ціннісних орієнтирів виховання в умовах сьогодення, зокрема, для учасників педагогічного процесу цінним є осмислення і чітке розуміння, хто з яких обставин і причин формує ціннісні орієнтири сучасної молоді.

П. Каптерев питання духовно-морального виховання розглядав у контексті культурно-історичного процесу, ціннісні орієнтири визначав як елемент історії розвитку педагогічної самосвідомості народу [2, с. 25]. Безумовно, фундаментом цієї самосвідомості є певні ціннісні орієнтації народу, що визрівають під впливом природи, соціальних умов та релігії. Просвітник визначив три періоди розвитку педагогічної самосвідомості народу, дав характеристику кожного з них, розкрив головні виховні цінності. Для першого, церковного періоду характерним був релігійний світогляд. Тоді завданням освіти було визначено вивчення богослужбних книг, а метою виховання – служіння Богу і спасіння душі. Другий, державний період, характеризувався тим, що в той час освіта стала на охороні державних інтересів, і тому головними її принципами були державність, професійність і становість, на основі цього і формувались виховні цінності. Третій період, суспільний, знаменував собою появу нових потреб суспільства в освіті (освіта всього народу) і висунув нові ціннісні пріоритети виховання. Автор справедливо указував, що в кожному з періодів співіснували всі три початки: церковний, державний, суспільний, однак тільки один з них домінував, що й обумовлювало виховну та освітню політику [2, с. 258].

У визначенні домінуючого початку духовно-морального виховання П. Каптерев виділяв значущість впливу станових інтересів і поглядів на формування виховних ідеалів і цінностей. В цілому, дійшов висновку, що для розвитку національної педагогічної самосвідомості важливо, хто протягом усієї історії народу є органом педагогічної самосвідомості, хто створює ідеали і школи, безпосередньо організує масову освіту: народ (сімейні, сільські громади), чи його представники (більш далекі від народу), стани більш освічені, що володіють економічними та політичними привілеями, або уряд як орган державного життя [1]. На теперішній час ця думка набула нового актуального звучання. У зв'язку з поширенням соціальних мереж, дистанційних форм освітніх та інших комунікацій на перший план виступили цінності інтеркультурного мислення, планетарного світогляду, толерантності. П. Каптерев зауважував у своїх працях, що педагог має приділяти значну увагу зростанню «внутрішньої суспільно-моральної свідомості юнацтва, тому що з цієї свідомості витікають суспільні зв'язки, і власне державний союз є лише зовнішньою оболонкою, одним із зовнішніх його виражень» [3, с. 18].

Як у часи життя П. Каптерева, так і сьогодні життя вимагає «богатирів духу», людей з сильною волею, керованих ідеєю морального обов'язку і служіння народові та Батьківщині. П. Каптерев пропагував ідею автономності школи та педагогіки. Він обстоював ідею невтручання держави, церкви, політичних партій та окремих владних особистостей у педагогічний процес, обумовлюючи свою позицію переконанням, що педагогіка є загальнолюдською наукою, служить всьому людству, а не окремим прошаркам суспільства.

Вивчення праць просвітника засвідчило, П. Каптерев підтримував своїх попередників (О. Хом'якова, І. Кириєвського) щодо необхідності підтримки загальної духовно-моральної спрямованості викладання загальноосвітніх дисциплін в школі: «Разом з вимогою цілісності і філософічності навчального шкільного курсу безпосередньо виникає вимога, аби він не був формальний. Формальне знання те, яке розвиває лише відвернуте мислення, не повідомляючи жодних керівних позитивних початків для діяльності. ...З цієї точки зору в навчальному курсі мають бути такі предмети, які можуть дати напрям характеру, така релігія, моральне учіння, словесність, історія» [2, с. 86]. У цій вимозі бачимо вимогу опори на національні ідеали у вихованні, які не втратили актуального звучання й сьогодні.

Поряд з позитивною оцінкою програми ціннісних орієнтирів у період державного оформлення духовно-морального виховання дітей і молоді в українських землях, звернемо

увагу на критичні висновки П. Каптерєва, які так само залишаються слушними в наш час: відчуженість мети виховання від реальних потреб сім'ї; бюрократичний характер освіти загалом; неухвага до особистих особливостей дітей і молоді, ігнорування ідеї єдності програм морального і фізичного виховання; небажана рання спеціалізація загальної освіти; надмірне розумове напруження, до якого приводять неузгоджені навчальні плани; надмірна деталізація змісту освіти; низький рівень вивчення рідної мови, історії, літератури і слабка ознайомленість з навколишньою природою. Указані недоліки, на думку просвітника, позбавляли загальну освіту національного характеру, перешкоджали реалізації принципу зв'язку навчання з життям [3]. А в наш час вказані недоліки приводять до тотальної функціональної неграмотності, надмірної керованості освітнього процесу. Це свідчить, що формування педагогічної свідомості українського народу ще на стадії творення. І важливим залишається чітке осмислення ціннісних орієнтирів виховання мають підносити ідею національної ідентичності і єдності українського народу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Каптерєв П. Ф. Значення християнства у постановці першочергового виховання і християнські теорії. ЕСВ. Вип. 27. СПб.: О. Богданова, 1900. 32 с. (рос.мовою)
2. Каптерєв П. Ф. Нова педагогія, її головні ідеї, напрями і діячі. СПб. : Земля, 1914. 212 с. (рос.мовою).
3. Каптерєв П. Ф. Програмадсько-моральний розвиток і виховання. ЕСВ. СПб. О. Богданова, 1908. Вип. 56. 38 с. (рос.мовою).

ДО ПИТАННЯ ІСТОРІЇ ТЕХНІЧНОЇ ПРОПАГАНДИ І ПРОФІЛЬНОГО ПРОСВІТНИЦТВА СТУДЕНТІВ ЯК ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Тетяна РАЗУМЕНКО

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Сучасна вища професійна освіта характеризується актуалізацією цінності конкурентоспроможного фахівця, здатного до творчої самореалізації в умовах єдиного європейського освітнього простору, ефективної праці з примноження надбань духовної вітчизняної, світової культури, утвердження цінностей громадянського суспільства. Тому на перший план виступають питання мотивування самостійності, критичності, конструктивності, мобільності, наукового і творчого потенціалу в традиційній дещо – пасивно-репродуктивній системі фахової підготовки.

В історії розвитку українських вишів цікавим видається досвід організації науково-дослідницької діяльності студентів у контексті залучення до масової просвітницької роботи, науково-академічної і професійно-технічної пропаганди. У спадщину сучасні заклади вищої освіти отримали студентську пресу, гурткову роботу, проведення технічних вечірок, агітаційних та літературних судів, заходів щодо популяризації обраного фаху.

Вивчення матеріалів з історії вищих навчальних закладів Української РСР у 20 – 30-ті роки ХХ століття засвідчив про те, що неабияку цінність мала участь студентів у заходах технічної пропаганди, зокрема: ліквідація елементарної технічної неграмотності широких верств населення; підвищення технічних кваліфікацій студентів, технічного персоналу, інженерів, адміністративно-господарчих кадрів; ознайомлення з новітніми досягненнями наук. Засобами технічної пропаганди застосовували: літературу (від технічних прокламацій до енциклопедичних видань), усні виступи (популярні доповіді, просвітницькі лекції, наукові семінари, науково-практичні конференції), короткотермінове заочне навчання, радіопередачі, науково-популярне кіно, фотопрокламації, організація виставок, музейних експозицій, відкриття домів техніки, технічних бібліотек, сховищ моделей, архівів патентів, діаграм,